

RELAȚIILE ROMÂNNO-AMERICANE: VERIGA LIPSĂ

Laurențiu Pachiu

Contextul istoric și geopolitic al ultimilor ani – manifestat îndeosebi prin arcurile de criză formate la frontiera eurasiatică și în Orientul Mijlociu, ce se înscriu în parcursul către o nouă ordine de securitate globală – a determinat intrarea relațiilor româno-americe într-o nouă etapă, cu valențe strategice majore.

Din ultimul sosit în clubul NATO, România a devenit, pe linie militară și de securitate, un partener real al Alianței și al SUA. În contextul provocărilor de securitate, cu sprijinul politic al SUA, România este, de asemenea, subiectul unui proces intens de trecere de la un regim de cleptocrație și stat de drept simulat, la o nouă etapă ce poate constitui premisa construirii unei societăți democratice moderne. În plan politic (exceptând dimensiunea de securitate), cultural și economic, însă, nu putem vorbi de o replică în România a Doctrinei Truman sau a Planului Marshall, de care au beneficiat actualul nucleu puternic al UE acum mai bine de jumătate de secol.

Întrebarea care se ridică într-un asemenea context este dacă o asemenea stare de fapt este de natură să susțină progresul României și să asigure securitatea flancului sud-estic al Alianței Nord-Atlantice pe termen lung precum și o relație durabilă și puternică cu aliatul strategic, SUA. Sunt acumularea de relevanță strategică și de securitate și lupta anticorupție elemente suficiente și sustenabile în devenirea democratică și economică a României în contextul alianțelor sale strategice, în absența unei dimensiuni economice și relații politice pregnante cu SUA?

Există unele compatibilități între România și SUA, atât din punct de vedere istoric (ambele țări sunt state relativ tinere) și cultural, cât și din perspectiva unor oportunități economice reale, care pot constitui fundamentul unor relații profunde între cele două țări. Ba chiar există similitudini puternice cu experiențele istorice ale SUA, dacă este să ne gândim la asemănarea dintre lupta anticorupție actuală din România cu epoca J.E. Hoover sau a anchetelor RICO, ori decăderea calității mass media românești după modelul supremației *breaking news* din America anilor '80 sau, mai recent, revoluția IT din România, aproape o replică (la scară mult mai mică) a celei de început de mileniu din Silicon Valley. Și bune și rele...

Care este însă cauza acestui unilateralism în relația SUA-Romania, ce nu a permis dezvoltarea unor relații economice și politice mult mai ample?

O primă cauză rezidă în relaxarea geopolitică a SUA față de spațiul Central și Est European după încheierea Războiului Rece și până la Criza Ucraineană.

Un al doilea motiv, mult mai pregnant, l-a constituit itinerariul politic și economic oscilant angajat de România în ultimele două decenii. În plan economic, România a fost prinsă (parcă continuând tradiția interbelică) în mirajul de sorginte naționalistă (și, de această dată, comunistă), alimentat de unele cercuri politice locale, sub pretextul retoric al consolidării rapide a prezenței capitalului românesc în economie (îndeosebi în sectoarele strategice), în contrapondere a capitalismului multinațional, apelând, pentru rolul de *front men* la persoane formate, de regulă, în zonele discrete ale societății și nu în procesele de competiție economică reală. Ce a rezultat este un sistem societal autodistructiv, fundamentat pe corupție,

obscurantism economic și politic, în contrasens cu domnia legii și globalizarea economică. Eșecul economic al unor asemenea proiecte, condamnările judiciare recente în dosarele ce implică „capitaliști” sau „politicieni” români asociați acestora, ce au dominat viața politică și economică a ultimelor două decenii sunt dovadă suficientă a incompatibilității acestui tip de a face economie cu evoluția democratică.

Ceea ce nu s-a înțeles este că, pur și simplu, „capitaliștii” români, cu toată susținerea lor politică și instituțională, nu dispuneau de capacitățile și aptitudinile necesare în competiția cu concurenții din economii cu tradiție liberală. Confirmarea acestui fapt au oferit-o chiar „capitaliștii de carton” români care, deși clamau cu orice ocazie misiunea mesianică pe care o au întru salvagardarea economică a României, odată maturizându-se economic, au realizat că nu pot supraviețui într-un mediu concurențial autentic decât apelând la expertiză, de regulă, străină (firme de audit, bănci de investiții, manageri etc.). Mai mult, descendenții lor erau și sunt, fără excepție, trimiși la studii în străinătate, în scopul de a-și clădi un viitor mai bun decât în România.

Desigur, prima așteptarea ca un „capitalist român” (cu un trecut sau prezent controlabil) poate să rezoneze mult mai ușor cu comandamentele de castă politică, de multe ori îmbrăcate în formule sobre de „securitate națională” sau „interes național”, astfel cum acestea erau concepute de persoane, și nu de instituții democratice. S-a uitat însă că, în sens istoric, statul român nu a fost cel mai bun administrator de afaceri sau că România nu a avut capacitatea economică și umană la momentul dat de a fi economic competitivă. Rezultatul s-a reflectat în costul spolierii statului și, implicit al cetățenilor săi, respectiv, în reticența marilor investitori străini în a demara proiecte de anvergură în România. Totodată, eșecul unor privatizări strategice sau al unor mari proiecte de infrastructură cu investitori străini a permis alimentarea în continuare a retoricii radicale a naționalismului economic românesc.

România s-a distanțat/diferențiat astfel de sistemul de valori și modele economice practicate în economiile dezvoltate. Avocații „naționalismului economic românesc” – în fond, promotori cinici ai intereselor de grup – ar susține negreșit că rolul unui capitalism puternic autohton ar fi acela de a contrabalansa investitorii străini care sunt susținuți de guvernele lor în penetrarea pieței românești, transformând România într-o „colonie” a acestora. Frumos ar fi fost să vedem și ambasadorii români depășind faza administrării cu predilecție a crizei infraționalității române transfrontaliere, și susținând în schimb interesele companiilor române în țara de rezidență, la fel cum o fac și mult blamatele ambasade străine la București atunci când nu se respectă legea (din păcate, România încă nu a produs o prezență economică transfrontalieră serioasă a întreprinderilor românești-iată, o altă măsură a capacitații noastre politice de a susține economia reală). Dacă în SUA modelul economic liberal nu exclude rolul guvernamental însa îl plasează într-un cadru cooperativ, al sistemului de *checks and balances*, guvernul în care guvernul trebuie să își joace inteligent rolul de reglementator, în România de până acum, sinergia stat-capital autohton bazată pe ierarhii și criterii non-economice a fost aproape mereu preferată, deși s-a dovedit de fiecare dată falimentară. De asemenea, s-a trecut cu vederea că acest model economic occidental este perfectibil și necesită timp și determinare pentru a funcționa eficient.

Avocații „naționalismului economic românesc” au ajuns chiar să susțină opțiunea pentru modele economice și chiar politice diferite de cele asumate de România și care sunt practicate în economiile liberale, totul în numele „independenței economice”, „energetice” etc, trecând însă cu vederea statura geopolitică reală a României și procesul istoric al globalizării care, vrând-nevrând, nu vor permite acestei țări să părăsească orbita marilor puteri economice.

Capacitatea și ritmul real al formării și dezvoltării capitalismului românesc au fost însă evidențiate abia după admiterea României în EU, odată cu demararea micilor antreprenoriate românești, neasociate politic, unele dintre ele de un real succes domestic și, uneori, chiar internațional.

Erodarea capitalismului autohton de față format în ultimele două decenii, din cauza crizei globale, a necompetitivității și, mai nou, a luptei anticorupție este însă de natură să transfere frustrările acestui mănunchi de grupuri oportuniste mai departe în zona politică, sub forma unor noi tentative de construcție a unor mecanisme de extracție de rentă.

Posibile repoziționări – mai întâi discrete și apoi, vocale și aplicate – în unele cercuri de la București pe coordonatele unor politici economice naționaliste arhaice sau de castă, sunt de natură, funcție de contextul local și geopolitic, să constituie o provocare reală la adresa relațiilor strategice ale României, mai ales cu SUA. În plus, contagiunea propagandei externe intense în favoarea unor modele sociale și economice diferite de „capitalismul falimentar” poate declanșa anumite procese de reorientare strategică ale României, pe fondul unei populații care se dovedește că reacționează mai mult emotiv decât rațional. Creșterea frecvenței declarațiilor politice antioccidentale, antiamericane, asociate cu promovarea de practici, legi ori instituții menite să mărească presiunea asupra mediului investițional liber, pot fi simptomele unui asemenea proces.

Ce trebuie să înțeleagă Bucureștii? Ca o economie românească competitivă și creatoare de bunăstare nu presupune dominanța necondiționată și protecționistă a capitalului autohton. Chiar dacă am ajunge să fim economic „ocupați” de corporații multinaționale, chiar și acest lucru ar reprezenta o oportunitate pentru acei atât de trâmbițați capitaliști autohtoni, care negreșit vor transfera expertiza acumulată de la aceste corporații în economia reală; nu în baza unor comandamente de „securitate națională” sau „naționalism economic”, ci pur și simplu pentru bunăstarea lor și a angajaților lor, a subcontractorilor și a unei întregi pleiade de beneficiari de taxe și impozite prelevate. Iar mecanismele statului de drept rămân să discearnă și să diferențieze antreprenorii, români sau străini, ce aduc plusvaloare de cei care spoliază.

În al doilea rând, trebuie înțeles că lupta anticorupție nu este suficientă întru devenirea democratică și economică a României pe termen lung. România trebuie să-și dezvolte capacitatea democratică administrativă, să creeze condiții de dezvoltare economică – și nu să protejeze în mod discriminatoriu și neconcurențial dezvoltarea economică a unora – prin capacitate puternică de reglementare, să susțină în mod aplicat individul cu libertatea, aptitudinile și bunăstarea sa, și nu pseudo-organizații economice incapabile a supraviețui singure. Desigur, reforma profundă și urgentă a sistemului politic și administrativ este primul pas în acest demers.

Ce trebuie să înțeleagă Washington D.C.? Dimensiunea de securitate a relației bilaterale cu România nu este suficientă pentru formarea unui aliat puternic pe flancul sudic al NATO. În absența unor programe guvernamentale eficiente de promovare a relațiilor economice și comerciale dintre cele două țări, de încurajare a investițiilor, a schimbului de „inteligență economică și administrativă” nu pot fi maximizate oportunitățile investiționale mutuale. O prezență economică subdimensionată a SUA în România poate oferi prilejul dezvoltării unui naționalism economic românesc (primitiv și nu modern), deja latent. Aceasta poate acutiza vulnerabilități politice sau chiar posibile repoziționări strategice. În plus, insuficienta susținere în transformarea României într-un cap de pod economic cu perspective deschise

spre Drumul Mătășii poate constituie o oportunitate istorică pierdută, pe care însă cu siguranță vor încerca să o fructifice alte puteri regionale. Important atât pentru România, cât și pentru SUA și UE este că România să nu se transforme dintr-un partener strategic într-o problemă strategică.